

I nderuar Z. Kryetar i Akademisë,
Zonja Muhamedije, Astrit, Shkëndije, Ilir, familja Bokshi,
Miq e kolegë të pikëlluar,

Dje pushoi së rrahuri zemra e dijetarit dhe poetit, e të urtit, studiuesit, vrojtuesit e këshilltarit të durimshëm, albanologut që gjithë jetën e tij kërkoi dhe gjeti shpjegime për mistere të fshehura në historinë e pashkruar të thesarit tonë më të madh - të gjuhës, poetit që me dritën e mendjes përjetësonte e luçidonte qeniesimin tonë të përkohshëm, të vështirë e të mundimshëm, vinte çdo ditë nga një gur në themelin e krenarisë sonë.

Me studimet që shënojnë majat e albanistikës, me krijimet e veçanta letrare poetike, me vepërtarinë intelektuale publike, me jetën e tij frymëgjetë arsimuese për brezat e shekullit që shoi robërinë, me punën e tij të themeltë shoqërore e politike, me angazhimet në Lëvizjen për pavarësi të vendit, Akademik Besim Bokshi shquhet në horizontet e dijeve, të kulturës dhe të botës shqiptare.

I lindur në Gjakovë më 1930, i diplomuar në albanologji më 1958, i doktoruar në shkencat filologjike me specializim në fushë të historisë së gjuhës shqipe në Prishtinë më 1978, profesor dhe drejtor i gjimnazit në Gjakovë, profesor dhe Drejtor i SHLP në Gjakovë, profesor dhe Shef i Degës së Gjuhës Shqipe në FF/ F të UP-së, anëtar i ASHAK-ut nga 1989, nënkryetar i ASHAK 2002-2008 dhe kryetar nga viti 2008-2011, pjesëmarrës aktiv dhe bashkëhartues i Konkluzave të Konsultës Gjuhësore të Prishtinës, pjesëmarrës i Kongresit të Drejtshkimit, drejtues i Komisionit për Gjuhë i ASHAK, anëtar i Këshillit Ndërkademiç për Shqipen Standarde, akademik Besim Bokshi ishte i pranishëm në mënyrë të vazhdueshme, të qetë, por me veprim të themeltë, në jetën tonë plot të papritura, dhe ngado që silllej linte gjurmë të pashlyeshme kulturore, shkencore, arsimore e emancipuese shoqërore në botën shqiptare qysh nga vitet '50 të sh. XX. Prania e tij në gjithë këtë gamë përpjekjesh të botës shqiptare në një histori tashmë të pikatur për rropatjet e turbulencat, do të mbetet e shënuar me ndihmesat thelbësore, me rezultatet që çojnë peshë, me orientimet ndriçimtare, me synimet për çlirimin nga vargojt e të gjitha llojeve. I dijshtëm dhe i urtë, shembull korrekte ndaj tjetrit, vrojtues i thellë e me veprime të matura por të vendosura, deri në fund të përgjegjshme, Besim Bokshi ishte bërë një lloj shenje orientuese për ata që e rrethonin, për ata që ndjenin rrezet e dritës së mendjes së tij, për ata që mësuan prej tij, për ata që shijuan bukurinë dhe thellësinë e fjalës së tij, për ata që vlerësuan moralin dhe mësimin shembullor moral prej veprës dhe veprimtarisë së tij, për të gjithë ata që nga Gjakova e në tërë Kosovën, në hapësirat e dijeve e të jetës kërkonin horizonte të lirisë, të dinjitetit, të krijimit e të lumturisë njerëzore.

Në veprimtarinë e tij shoqërore Besim Bokshi ishte gjithnjë i lidhur me fushën e arsimit, ku shkëlqeu me aurën e tij prej të dijshtëmit, të thellit, të urtit kërkues të së drejtës e të barazisë, dhe pikërisht në bazë të një autoriteti të tillë vazhdimisht ishte kërkuar nga ai të angazhohej në funksione të ndryshme shoqërore, të jepte ndihmesën e tij për zgjerimin e horizonteve të lirisë nga deputeti i Kosovës në fund të viteve '60 e deri te Kryetari i Partisë Socialdemokrate të Kosovës në vitet e rënda '90.

Në letrat shqipe emri i Besim Bokshit shfaqet në vitet '50 me poezitë me ngjeshje të madhe semantike e emocionale në tamën e poezisë reflektive e shoqërore, me vulën e protestës, me metaforikën e thellë e me simbolikën kombëtare, poezi që zhytet në thellësitë dhe degëzimet e simboleve, të kuptimeve. Në poezinë e Bokshit edhe tematizimet sociale marrin vulën e refleksionit, shprehen me një figuracion të kursyer, por të thellë. Jo rrallë në të gjejmë refleksione të thelluara me shprehje finoke të qëndrimeve, të distancave ndaj padrejtësisë, ndaj pabarazisë, ndaj shkeljeve të dinjitetit njerëzor, ndaj cënimit të lirisë, në pritje të së cilës edhe kur të plakem, siç thoshte ai në poezinë e bukur Në pritje, 'e s' do të mundem me qeshë si flladi i pranverës', "Me vdekë, porse, nga gëzimi – do të mundem".

Shkëlqimin madhor të mendjes krijuese akademik Besim Bokshi e shënoi në studimet për gjuhën shqipe, ku vlen ndër autoritetet më të mëdha. Me hulumtimet frymëgjata e të thelluara në fushën e lingistikës, në fushën e strukturës gramatikore të shqipes, me vrojtimet e rëndësishme për

strukturat gramatikore të gjuhëve të Ballkanit, me akribinë shembullore shkencore, akademik Besim Bokshi ka sjellë kontribute me vlerë të jashtëzakonshme. Ndhimesat e tij për studimet e zhvillimeve gramatikore të shqipes zënë vend të veçantë për origjinalitetin e mënyrës së hulumtimit, për rezultatet e shumta, për thellimin krejt të veçantë, për vështrimin sistemor e struktural në këto studime, për orientimin e përgjithshëm të tyre drejt horizonteve të reja, për krijimin e një koncepti koherent dhe konsistent për rrugët e zhvillimeve morfologjike, në ndërlidhje me zhvillimet e tërësishme strukturore të shqipes. Duke i integruar studimet për strukturën gramatikore të shqipes në rrjedhat studimore të kohës, duke i shpënë ato ndjeshëm përpara dhe modernizuar në metodë, akademik Besim Bokshi e ka rritur kredibilitetin e studimeve albanistike shqiptare në komunitetin e studiuesve të gjuhës dhe ka krijuar një model për të ndjekur nga të rinjtë.

Po lejohem të shquaj me këtë rast për disa prej veprave të tij madhore. Në gjuhësinë shqiptare ai u shfaq më 1971 me studimin befasishtëm të thellë për tipat e temave nominale në gjuhën shqipe. Më 1978 Bokshi përfundoi monografinë *Rruga e formimit të fleksionit të sotëm nominal të shqipes*, vepër në të cilën dalin në shesh cilësitë kryesore të linguistit Bokshi: orientimi rezolut diakronik, por prandaj me vështrim të thelluar në funksionimin sinkronik të sistemit gjuhësor. Në studimet e gramatikës historike të shqipes me atë vepër futeshin nëpër derë të madhe metodat gjuhësore mbisunduese të shekullit 20, ato që gjuhën e shihnin si sistem. Kjo monografi e Besim Bokshit mbetet një nga veprat me rëndësi themelore për studimet në fushën e gramatikës historike të shqipes në tërësi.

Prapavendosja e nyjeve në gjuhët ballkanike është një libër tjetër me vlerë i Besim Bokshit për albanologjinë dhe për ballkanologjinë, vepër në të cilën hipoteza për ngjizjen e procesit të prapavendosjes së nyjës në gjuhët e Ballkanit ka nisur pikërisht në shqipen vjen e bëhet një teori e rëndësishme, refutimi i së cilës tashmë nuk është gjë e lehtë.

Ai na ka dhënë një monografi të rëndësishme që na shpie drejt shpjegimeve edhe të sistemit foljor po me këto rrugë e procedime: monografinë *Pjesorja e shqipes*.

Depërtime të ngjashme të Bokshit ndeshim dhe në monografinë me shumë interes *Për vectorët e shqipes*, ndërsa kërkuesi i madhe zgjon libri i tij i fundit *Periodizimi i ndryshimeve morfologjike të shqipes*, që paraqet një vepër sintetizuese për idetë dhe për periodizimet e propozuara deri tash mbi bazë të të dhënave vetëm gjuhësore. Me këtë libër Bokshi ka bërë dhe një hap tjetër me rëndësi, duke vënë kështu një rend që mund të nxisë ide të reja më tej.

Akademik Besim Bokshi nuk reshti së studiuar deri në frymën e fundit të jetës së tij. Para pak javësh shkoi në shtyp vepra e tij më e re *Varia*, ku përfshihen diskutime për çështje të veçanta shkencore, por edhe për personalitete të dijes e të jetës shoqërore. Për fat të keq, ai nuk arriti ta shihte dritën e këtij botimi. Pak ditë më herët ai më fliste për një projekt të tij të ri studimi, për të cilin po punonte edhe në atë gjendje të rënduar me probleme shëndetësore.

Horizontin e studimeve të tij gjuhësore akademik Besim Bokshi e kishte lidhur me nevojën për shpjegimet e zhvillimeve që kanë ndodhur në një gjuhë me lashtësi të madhe, por me dokumentim të vonë. Të kuptuarit e funksionimit të sotëm të kësaj gjuhe i jepte atij dritën e çelësit shpjegues për rrugët e atij zhvillimi. Dhe atë funksionim ai e kishte hetuar me tërë frymën dhe thellësinë e mendjes, gjë që shpesh, në mbisundimin e nevojës për shpjegimet diakronike, mbetej implicite, e nënkuptuar, e kërkueshme nga lexuesi, frymëzuese për atë që hyn në dialog me të. Dhe kjo u siguron veprës dhe ideve të tij jetëgjatësinë.

Në poezi, si në aforizma, në gjuhësi apo në jetë, Besim Bokshit i përshtatet thënia: për thelbësoren folë në mënyrë thelbësore. Me thellësinë, me refleksivitetin prej të urti, me vendosmërinë dhe guximin prej hulumtuesi të përkushtuar, me lirinë dhe dritën e mendjes, me afërsinë njerëzore, me butësinë dhe dashamirësinë e tij, me përmbajtjen e respektin ndaj tjetrit që rrezaton qetësi e siguri tek rrethi, akademik Bokshi ka bërë që mjedisi ku ka vepruar të ndjehet krenar që e ka pasur në shkollë, në Universitet, në Akademi, në institucione apo jashtë tyre, në rrethin e gjerë dhe në horizontet e jetës. Për familjen dhe rrethin e të afërmeve shuarja e të dashurit është e rëndë, ndërsa për kulturën, dijen dhe botën shqiptare e pakompensueshme. Ngushëllimin duhet ta gjejmë në veprën që na ka lënë, në dritën e mendjes që do të vijojë të na ndriçojë.